# O‘ZBEK–AFG‘ON CHEGARASINI QO‘RIQLASHNING HUQUQIY JIHATLARI

**Mamatkulov A.I.**
Mustaqil izlanuvchi
**DOI:**https://doi.org/10.5281/zenodo.23199489

**Annotatsiya**

Mazkur tezisda O‘zbekiston Respublikasining Afg‘oniston Islom Respublikasi bilan davlat chegarasini qo‘riqlash va himoya qilishning huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Davlat chegarasining daxlsizligini ta’minlash, chegara xavfsizligini mustahkamlash, davlat chegarasi orqali o‘tkazish punktlari orqali shaxslarning o‘tishini tartibga solish va chegara rejimiga rioya etish hamda huquqbuzarliklarning oldini olish masalalari yoritiladi. Shuningdek, davlat chegarasini qo‘riqlashda milliy qonunchilik, xalqaro huquq normalari va davlatlararo hamkorlikning o‘rni ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida O‘zbekiston–Afg‘oniston davlat chegarasini samarali qo‘riqlash nafaqat maxsus vakolatli organlarning amaliy faoliyatiga, balki aniq va izchil huquqiy mexanizmlarning mavjudligiga ham bog‘liq ekani asoslanadi.

**Kalit so‘zlar:** davlat chegarasi, chegara xavfsizligi, chegara qo‘riqlash, huquqiy tartibga solish, davlat chegarasi orqali o‘tkazish punktlari, chegara rejimi, xalqaro huquq, davlat suvereniteti, huquqbuzarliklarning oldini olish.

**Kirish**

Davlat chegarasi mamlakat hududi, suvereniteti va milliy xavfsizligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasining davlat chegaralarini muhofaza qilish mamlakat hududining daxlsizligini ta’minlash, qonuniy chegaraviy tartibni saqlash hamda davlat manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan.

O‘zbekiston Respublikasining Afg‘oniston bilan chegarasi Markaziy Osiyodagi xavfsizlik va barqarorlik masalalari nuqtayi nazaridan alohida ahamiyatga ega. Shu sababli ushbu hududda davlat chegarasini qo‘riqlashning huquqiy asoslarini takomillashtirish, chegara orqali shaxslarni o‘tkazishda ba’zi masalalarni tartibga solish va rejimini ta’minlashda tegishli vakolatli davlat organlarining faoliyatini huquqiy jihatdan aniq belgilash muhim vazifalardan biridir.

**Asosiy qism**

Davlat chegarasini qo‘riqlash O‘zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy va qonunchilik normalariga asoslanadi. Davlat chegarasining daxlsizligi davlat suverenitetining muhim ko‘rinishlaridan biri bo‘lib, chegarani himoya qilish davlatning asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

Davlat chegarasiga oid munosabatlarni tartibga solishda O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, davlat chegarasi va chegara xavfsizligiga oid qonun hujjatlari, tegishli normativ-huquqiy hujjatlar hamda xalqaro shartnomalar muhim huquqiy manba sifatida namoyon bo‘ladi.

O‘zbekiston va Afg‘oniston o‘rtasidagi davlat chegarasi ikki davlat hududlarini ajratib turuvchi xalqaro tan olingan chegara hisoblanadi. Mazkur chegaraning daxlsizligi va davlatlarning hududiy yaxlitligini hurmat qilish xalqaro huquqning asosiy tamoyillariga tayanadi.

Davlatlararo munosabatlarda chegaralarni hurmat qilish, kuch ishlatmaslik, hududiy yaxlitlik va suverenitetni tan olish kabi tamoyillar muhim ahamiyatga ega. Shu jihatdan O‘zbekiston–Afg‘oniston



© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

chegarasini qo‘riqlash nafaqat milliy qonunchilik, balki xalqaro huquqning umum e’tirof etilgan normalari bilan ham bog‘liq.

O‘zbek-afg‘on davlat chegarasi orqali o‘tkazish punktlaridan shaxslarning o‘tishi va vositalarni olib o‘tishlarini tartibga solish chegarani qo‘riqlashning muhim elementlaridan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, chegara nazoratining qonuniyligi inson huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta’minlash tamoyillari bilan uyg‘un bo‘lishi lozim. Chegara xavfsizligini ta’minlash jarayonida vakolatli organlarning harakatlari qonunchilikda belgilangan vakolatlar doirasida amalga oshirilishi muhimdir.

Davlat chegarasini qo‘riqlashning muhim yo‘nalishlaridan yana biri chegara rejimini ta’minlashdir. Chegara rejimi shaxslarning chegaraoldi hududlarida va o‘tkazish punktlarida bo‘lishi kabi masalalarni tartibga soladi.

Chegara rejimining samarali ishlashi noqonuniy chegaradan o‘tish, kontrabanda, noqonuniy migratsiya va boshqa huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi.

Davlat chegarasini qo‘riqlashda vakolatli davlat organlari o‘zlariga yuklatilgan vazifalar doirasida faoliyat yuritadilar. Ularning asosiy vazifalariga davlat chegarasini himoya qilish, chegara rejimiga rioya etilishini nazorat qilish, huquqbuzarliklarning oldini olish va aniqlash hamda qonun hujjatlarida belgilangan boshqa vakolatlarni amalga oshirish kiradi.

Chegara xavfsizligini ta’minlashda davlat organlari o‘rtasidagi hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. Xususan, chegara, bojxona, huquqni muhofaza qiluvchi va boshqa tegishli tuzilmalar o‘rtasidagi axborot almashinuvi va muvofiqlashtirilgan faoliyat chegara xavfsizligini mustahkamlashga yordam beradi.

O‘zbekiston–Afg‘oniston davlat chegarasini qo‘riqlash masalasida ikki davlat o‘rtasidagi huquqiy va institutsional hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Chegaraga oid masalalarni muzokaralar, kelishuvlar va vakolatli organlarning o‘zaro hamkorligi orqali tartibga solish davlatlar o‘rtasidagi ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xalqaro hamkorlik doirasida transchegaraviy jinoyatchilik, noqonuniy migratsiya, qurol-yarog‘ va giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanishiga qarshi kurashish, shuningdek, chegara xavfsizligi sohasida axborot almashish masalalari muhim ahamiyat kasb etadi.

**Natijalar**

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston–Afg‘oniston chegarasini samarali qo‘riqlash uchun quyidagi huquqiy yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

1. Davlat chegarasining daxlsizligi va hududiy yaxlitligini ta’minlash.
2. Davlat chegarasi orqali o‘tkazish punktlaridan shaxslarni o‘tishi va vositalarni olib o‘tilishini tartibga solish.
3. Chegara rejimini aniq huquqiy normalar asosida tashkil etish va bu sohada davlat organlarining vakolatlarini aniq belgilash.
4. Chegara sohasidagi huquqbuzarliklarning oldini olish va ularga qarshi kurashish mexanizmlarini takomillashtirish.
5. O‘zbekiston va Afg‘oniston o‘rtasidagi chegara masalalariga oid hamkorlikni huquqiy jihatdan mustahkamlash.
6. Chegara xavfsizligini ta’minlash bilan bir qatorda inson huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish.



© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

**Xulosa**

O‘zbekiston–Afg‘oniston davlat chegarasini qo‘riqlash davlat suvereniteti, hududiy yaxlitlik va milliy xavfsizlikni ta’minlashning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu faoliyatning samaradorligi, avvalo, puxta huquqiy asos, vakolatli organlarning aniq vakolatlari va davlatlararo hamkorlikning samarali mexanizmlariga bog‘liq.

Chegara xavfsizligini ta’minlashda milliy qonunchilik bilan bir qatorda xalqaro huquqning asosiy tamoyillariga rioya qilish ham muhimdir. Shu bilan birga, zamonaviy xavf va tahdidlarning o‘zgarib borishi chegara sohasidagi qonunchilikni muntazam takomillashtirishni talab etadi.

Kelgusida davlat chegarasini qo‘riqlashning huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish, vakolatli organlar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, zamonaviy nazorat vositalaridan qonuniy va samarali foydalanish hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish O‘zbekistonning chegara xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O‘zbekiston Respublikasining davlat chegarasiga oid qonunchilik hujjatlari.
3. O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari.
4. Xalqaro huquqning davlat chegaralari va hududiy yaxlitlikka oid umume’tirof etilgan tamoyillari.
5. O‘zbekiston Respublikasining milliy xavfsizlik va chegara xavfsizligiga oid normativ-huquqiy hujjatlari.



© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.